

Το νέο βήμα στο ασφαλιστικό

Του ΝΙΚΟΥ ΒΕΤΤΑ*

Το ελληνικό Δημόσιο πληρώνει κάθε χρόνο στους δικαιούχους συντάξεων το μεγαλύτερο ποσοστό του ΑΕΠ στην Ευρώπη. Το κάνει, επιβάλλοντας σε όσους εργάζονται επίσημα πολύ υψηλές εισφορές και, ταυτόχρονα, αντίλει από τα φορολογικά έσοδα, επιβαρύνοντας τον κρατικό προϋπολογισμό με το υψηλότερο ποσοστό στην Ευρώπη, γεγονός που συμπιέζει τους πόρους για υγεία, παιδεία και επενδύσεις υποδομών.

Το σύστημά μας είναι σχεδόν αποκλειστικά δημόσιο. Σε αντίθεση, στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες οι εργαζόμενοι συμπληρώνουν τις δημόσιες συντάξεις τους με επαγγελματικά ή ιδιωτικά προγράμματα. Κάθε σύστημα συντάξεων έχει αβεβαιότητες από τη φύση του, καθώς εξελίσσεται μέσα στην πορεία της ευρύτερης οικονομίας μακροπρόθεσμα. Ο συνδυασμός μερών με διαφορετικά χαρακτηριστικά επιτρέπει καλύτερη εξισορρόπηση των δημοσιονομικών κινδύνων με τους δημογραφικούς και τους επενδυτικούς, όπως και προσαρμογή στις προτιμήσεις των ασφαλισμένων.

Μετά τις προσαρμογές της περασμένης δεκαετίας, το ασφαλιστικό σύστημα έχει γίνει πιο ευσταθές. Όμως, η θετική του πορεία προϋποθέτει πως η οικονομία θα μεγεθύνεται ακόμη γρηγορότερα, εξέλιξη αμφίβολη όσο το ίδιο δεν συμβάλλει στα κίνητρα για εργασία και επενδύσεις. Κύριες και επικουρικές συντάξεις έχουν όμοια χαρακτηριστικά, είναι δημόσιες, υποχρεωτικές και λειτουργούν διανεμητικά. Υπάρχει μια ουσιαστική διαφορά, πως στις επικουρικές εφαρμόζεται σήμερα ρήτρα μηδενικού ελλείμματος: μειώσεις της ροής εισφορών δεν καλύπτονται από το κράτος, αλλά μειώνουν τις συντάξεις. Με αρνητικό δημογραφικό, η μόνη περίπτωση να μη μειώνονται οι επικουρικές συντάξεις στο ισχύον σύστημα είναι να αυξηθούν τα έσοδα, με ακόμη μεγαλύτερη επιβάρυνση των εργαζομένων ή αύξηση των μισθών.

Η αλλαγή που προτείνει η κυβέρνηση αφορά νέους κανόνες της επικουρικής, με οριοθέτηση ατομικών λογαριασμών και κεφαλαιοποίηση των εισφορών. Είναι σαφώς σε θετική κατεύθυνση. Συγκλίνοντας σε καλές πρακτικές διεθνώς, ενισχύει τα κίνητρα για εργασία και επενδύσεις και την ασφαλιστική συνείδηση, επιτρέποντας τελικά μεγέθυνση και υψηλότερες συντάξεις. Μέρος της κριτικής που ασκείται αντανάκλασσε στερεότυπα, που οδήγησαν σε αδιέξοδα στη χώρα. Πως, δήθεν, οι συντάξεις μπορεί να αυξάνονται σε μια καχεκτική οικονομία, ανεξάρτητα

από το ιστορικό εισφορών, άσχετα από τις επενδύσεις στην αγορά, αλλά μέσω πιέσεων στο πολιτικό σύστημα.

Η κριτική που πραγματικά θα έπρεπε να ακούγεται είναι πως η προτεινόμενη παρέμβαση είναι μικρής εμβέλειας. Αφορά, αρχικά, ένα πολύ μικρό τμήμα του ασφαλιστικού, λιγότερο από έναν στους τριάντα εργαζομένους –κυρίως όσους ασφαλιζονται πρώτη φορά– και μόνο στο ένα πέμπτο των εισφορών τους. Ανάλογα, η επίδραση στις επενδύσεις και την εργασία θα είναι αρχικά μικρή. Θα ενισχύεται, καθώς το σύστημα θα αναπτύσσεται, καλύπτοντας τελικά σε τριάντα χρόνια το ένα πέμπτο των συντάξεων. Για να είναι, άρα, αποτελεσματική η αλλαγή είναι αναγκαίο να υποστηριχθεί και να έχει υψηλή αξιοπιστία. Αν υπονομευθεί και δημιουργηθεί η αίσθηση πως στην πορεία μπορεί να ανατραπεί, το αποτέλεσμα θα είναι μηδαμινό. Επιπροσθέτως, το αποτέλεσμα θα είναι αρνητικό εάν δεν εφαρμοστούν στην πράξη καλές πρακτικές στη διαχείριση του αποθεματικού.

Το κεντρικό ζήτημα παραμένει η συνολική ισορροπία του συστήματος. Το μέγεθος του δημόσιου και υποχρεωτικού πυλώνα είναι μεγάλο για τις ανάγκες της οικονομίας. Αν και πρέπει να παραμείνει κεντρικός και διανεμητικός, είναι σκόπιμο να μειωθεί δημιουργώντας βαθμους ελευθερίας. Οι κύριες συντάξεις θα μπορούσαν έτσι να λειτουργούν συμπληρωματικά με επικουρικές, περίπου στη σημερινή αναλογία, αλλά με επιλογή του ασφαλισμένου ανάμεσα σε ένα δημόσιο κεφαλαιοποιητικό σύστημα, επαγγελματικά ταμεία και ιδιωτική ασφάλιση. Αυτό θα επέτρεπε να μειωθεί και η επιβάρυνση της εργασίας των χαμηλόμισθων, όπως και να υπάρξει λιγότερο δυσμενής σύγκριση με την επιβάρυνση των ελεύθερων επαγγελματιών.

Η μετάβαση ανάμεσα σε συνταξιοδοτικά συστήματα δημιουργεί κόστος χρηματοδότησης και είναι λογικό να γίνεται σταδιακά και να σταθμίζεται με το δευτερογενές δημοσιονομικό όφελος μέσω της ανάπτυξης. Όμως, συνολικά, και το σημερινό βήμα μεταρρύθμισης δείχνει πόσο απέχουμε από τη γενική κατανόηση για αλλαγές ουσιαστικά κοινής λογικής, πόσο μάλλον από την υποστήριξη που θα πρέπει να λάβουν ακόμη σημαντικότερες τομές σε κομβικούς τομείς της οικονομίας και της δημόσιας διοίκησης.

* Ο κ. Νίκος Βέττας είναι γενικός διευθυντής του ΙΟΒΕ και καθηγητής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.